HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מאי שנא מעות דלא דלאו הני מעות שבק אבוהון קרקע נמי לאו הא קרקע שבק אבוהון ועוד (א) א)(הא את הוא דאמרת) מסתבר טעמא דבני מערבא דאי קדים סבתא וזבנא זבינה זביני לרב נחמן קשיא מאי שנא קרקע דלא דלאו הא קרקע שבק אבוהון מעות נמי לאו הני מעות שבק אבוהון ועוד הא ג)אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [א]יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן בעל חוב חוזר וגובה מהן אמר ליה לא לדידי קשיא ולא לרב נחמן קשיא טעמא דבני מערבא קאמרינן ולן לא סבירא לן מאי סבתא דההוא דאמר להו נכסי

מ"ש מעות דלא. שקיל בהו בכור פי שנים ודאי היינו טעמא דידך משום דלאו הני מעות כו': **לאו הא קרקע שבק אבוהון.** דאי הוה בעי לוה הוה מסלק ליה בזוזי: **ועוד האמר [מר].** רבה דאמר בעובדא דההיא סבתא דהויא לה בת בן בנה הנשואה לבעל וראויה הויא ההיא בת ליורשה ומתה ההיא בת ואח"כ מתה הסבתא ואתא בעל וקא תבע ירושת הזקנה כאילו אשתו קיימת ושלחו מתם דהיינו בני מערבא שאין הבעל נוטל משום דהוו הנהו קרקעות ראוין לאשתו אם תמות הזקנה בחייה והרי מתה היא בחיי הזקנה ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק ואמר רבה מסתבר טעמא דבני מערבא דאין הבעל יורש דהוה ליה ראוי ולא מוחזק לבת שכל זמן שהזקנה בחיים אין לבת בהן כלום שהרי אם מכרה הזקנה הנכסים בחיי הבת מכירתה קיימת כן אלו נכסי הלוה אע"פ שראוים הן לגבות המלוה חובו מהן כיון שלא הגיעו לידי המלוה מחיים ראוין הן דהא אי הוה בעי לוה הוה זבין להון ומסלק ליה למלוה בזוזי או בקרקע אחרת חוץ מזו הלכך הא קרקע הוה ליה ראוי ואין הבכור נוטל בראוי פי שנים: **ועוד.** קשיא אחרת לרב נחמן דחשיב מעות מוחזקות טפי מקרקעות הא איפכא הוה ליה למימר משום דקרקע של זה הוי מוחזק טפי למלוה דהא הוא דאמר משום רבה בר אבוה יתומים בני מלוה שגבו קרקע מן הלוה בחובת אביהן בע"ח של אביהן שנתחייב לו אביהן מעות חוזר וגובה אותה מהן ואם לא היה מוחזק ביד אביהן בחיים איך יכול בע"ח לגבותו והלא אילו קנו היתומים אחר מיתת אביהן קרקע מי יכול לגבותו והלא משנה שלמה שנינו בבכורות (דף נב.) שאין האשה נוטלת כתובתה בראוי ובע"ח כיוצא בו ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח[ג] כן כתוב בפי' רבינו חננאל: **לטעמייהו דבני מערבא אמרי' ולן לא סבירא לן.** ושינויא הוא דקמשני רבה אנא ורב נחמן לא סבירא לן דבני מערבא דשלחו מתם כלל אלא כרב יהודה אמר שמואל דאמר [קכד:] אליבא דרבנן אין הבכור נוטל פי שנים במלוה וכדפסקי' נמי הלכתא לקמן [ע"ב] לא שנא גבו מעות לא שנא גבו קרקע אין הבכור נוטל פי שנים. ואפי' לרב נחמן דאמר יתומים שגבו קרקע בחוב אביהן בע"ח חוזר וגובה אותה מהן אפ"ה מודה דלגבי בכורה לא חשיב קרקע הלוה מוחזק למלוה ולא שקיל בה בכור פי שנים כדפסקינן הלכתא לקמן [ע"ב] והכא היינו טעמא דרב נחמן כדמפרש בפסחים בפ' כל שעה [לא.] דאיתמר [שם ל:] בע"ח אביי אמר למפרע הוא גובה רבא אמר מכאן ולהבא הוא גובה דלא חשיב מוחזק אלא משעת גבייה ואילך וכדמפרש התם טעמא דרבא כיון דאילו הוה ליה זוזי הוה מסלק ליה זוזי אשתכח דהשתא הוא דקא קני ומותבינן לרבא מהא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה יתומין שגבו קרקע כו' אי אמרת בשלמא למפרע הוא גובה אמטו להכי חוזר וגובה אותה מהן דכמאן דגבי ליה מחיים לאבוהון דמי אלא אי אמרת מכאן ולהבא הוא גובה לא יהא אלא כזבין יתמי ואילו קנו יתמי נכסי מי משתעבדי לבע"ח ומשני שאני התם דאמר להו בע"ח לאבוהון כי היכי דמשעבד ליה ההוא לוה לאבוכון ה"נ משעבד לדידי מדר' נתן כו' וההוא שינויא דסמכא הוא דהא רבא דהלכתא כוותיה לגביה דאביי הוא משני להא דרב נחמן הכי הלכך אפי' ר"נ לא חשיב לקרקע של לוה מוחזק למלוה עד שתבא לידו משום דאי הוה בעי הוה מזבין ליה עד השתא דמכאן ולהבא הוא גובה והלכך מאי דא"ר נחמן גבו קרקע אין לו גבו מעות יש לו לטעמייהו דבני מערבא קאמר דאמרי אליבא דרבנן דנוטל במלוה פי שנים דחשבינן לה מוחזקת למלוה ואתא רב נחמן למימר לדידי לא שנא גבו קרקע לא שנא גבו מעות אין לו דק"ו הוא כדאמרן לעיל [קכד:] שבחא דממילא אמרי רבנן דלא שקיל מלוה מיבעי אלא לדידהו בקרקע מודו לי מיהא דלא שקיל דהאי ארעא לא שבק להו אבוהון כדאמרינן לקמן [ע"ב] שלחו מתם הלכתא כרב ענן כדפריש רבה טעמייהו דאי קדים סבתא כו' דמהתם שמעי' דלא חשבי בני מערבא לקרקע של לוה מוחזק למלוה והלכך האי שלחו מתם דלעיל [קכד:] מיבעי לן לאוקמי במעות ולא בקרקע דלא תקשי דבני מערבא אבני מערבא ומשום הכי אמר רב נחמן גבו קרקע אין לו גבו מעות יש לו ומיהו לא סבירא ליה אלא בין קרקע בין מעות אין לו כדפרישי'. ורבה נמי לטעמייהו דבני מערבא קאמר לדידי ל"ש מעות לא שנא קרקע אין לו כדרב יהודה אמר שמואל דהא לא היה אבוהון מוחזק לא בהאי קרקע ולא בהאי מעות מיהא בני מערבא כיון דחשיבי לי' מוחזק במלוה ויטול בה הבכור פי שנים איכא למימר דבגבו קרקע הוא דקאמרי דיש לו דדמי מוחזק טפי ממעות דהא אשתעבד ליה מיהא בחייו אבל הני מעות לא איסתעבדו ליה כלל ובגבו מעות מודו לי דאין לו והאי דשלחו מתם לקמן הלכתא כרב ענן כו' וכדמפרש רבה מסתבר טעמייהו דבני מערבא כו' התם ודאי בדין הוה דלא ירית בעל דה"ל ראוי לגמרי ולא אשתעבד לא לבעל ולא לאשתו הני נכסי דזקנה כלל שהרי לא לוותה מן הבת ומן בעלה כלום ואי קדים סבתא וזבנא זבינה זביני אבל נכסי דלוה כיון דמשתעבדי למלוה ואי זבין לא זביני ויכול לטרוף מן הלקוחות הרי הן כמוחזקין בידו ושקיל בהו בכור פי שנים אבל גבו מעות ודאי אין לו:

נכסאי

לטעמייהו דבני מערבא קאמרי' ולא סבירא לן. פ"ה דבין רב נחמן ובין רבה סברי תרוייהו אליבא דנפשייהו דבין גבו קרקע ובין גבו מעות אין לו[א] והא דקאמר רב נחמן דבע"ח חוזר וגובה אותה מהן היינו כדתרצה (רבה) משום דר' נתן[ב] ולפירושו הא דפסיק לעיל רב נחמן כרבי היינו דוקא בשבח ולא במלוה וקשה דלרב נחמן עיקר התירוץ דמשני לדידיה חסר מן הספר דלא משני מידי מההוא דיתומין שגבו בחובת אביהן ועוד דבפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף מג.) ה"ל למיפרך ולוקמה בין לרבה בין לרב נחמן בין גבו מעות בין גבו קרקע ומיהו זה י"ל שהיה צריך להאריך דלא דברו רבה ורב נחמן בהדיא בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו (ב) דבפרק גט פשוט (לקמן דף קעה:) מוכח מההוא דסבר רבה שעבודא לאו דאורייתא קאמר דסבר רבה אליבא דנפשיה דבין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו להכי מקשה בקולר ובפשיטות ממה שדברו בהדיא רבה ורב נחמן ור"ת מפרש לטעמא דבני מערבא קאמרי' ולא סבירא לן הכי אלא לדידי' בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו כדאמר גבי האי סבתא דאפי' גבו קרקע אין לו כ"ש גבו מעות וכן מוכיח בפ' גט פשוט דלרבה בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו כיון דשעבודא לאו דאורייתא והא דאמר גבו קרקע יש לו אליבא דבני מערבא דאמרי הבכור נוטל פי שנים במלוה ומסתבר ליה טפי לאוקמי בקרקע ולא במעות[ג] והא דאמרי בני מערבא גבי סבתא דהוי ראוי אע"ג דהוי קרקע היינו משום שהבעל לא היה מוחזק מעולם ולא היה לו ולאשתו שום חוב מעולם על הסבתא שישתעבד לו הקרקע ולכך הוי ראוי אבל גבי מלוה הוי מוחזק אפי' לא יוכל לטרוף אם מכר כגון אם שטר חוב הוי שלא באחריות מ"מ היכא דלא מכר הוי מוחזק כיון שהיה משועבד לו בחובו והא דקאמר רבה טעמא משום דאי קדמה סבתא וזבנה זבינה זביני לאו אליבא דבני מערבא (ג) דלדידהו לא תלה בהכי כדפרישי' אלא טעמא דנפשיה קאמר דלדידי' אפי' במלוה הוי ראוי משום דאי זבין הוי זביני ועוי"ל דלרבה אפי' אי זבין לא הוי זביניה זביני הוי ראוי וגבי האי סבתא דוקא נקט להאי טעמא משום דסבר רבה כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי והוי כאילו הוא מוחזק מעיקרא אלא משום דאי קדמה וזבנא דהוי זבינה זביני הוא דהוי ראוי אבל בני מערבא לית להו כדאמר מעכשיו דמי מטעם דזבינה זביני לא הוי חשוב ראוי כדאמר גבי מלוה אלא סברי דלאו כאומר מעכשיו דמי ולא הוחזק בו מעולם ורב נחמן סבר בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו כמו שהביא אביי מההוא דיתומין שגבו קרקע בחובת אביהן ולדברי אביי קא"ל רבה ולא לפי מה שתרצה רבא משום דר' נתן דלרב נחמן אליבא דנפשיה ודאי סבר דאפי' גבו קרקע יש לו והא דקאמר גבו קרקע אין לו היינו אליבא דבני מערבא דאמרי גבי סבתא דקרקע הוי ראוי[ד] וא"ת ומנא ליה לרב נחמן דלבני מערבא גבו קרקע אין לו דלמא בני מערבא סבירא להו נמי גבו קרקע יש לו כרב נחמן וגבי סבתא היינו טעמא דלא נשתעבד לבעל הקרקע ולא הוחזק בו מעולם וי"ל דסבירא ליה לרב נחמן דמפלגי בני מערבא בין גבו קרקע לגבו מעות מדלא קאמר הבכור נוטל פי שנים במלוה בין גבו קרקע בין גבו מעות מסתברא ליה לרב נחמן דטפי הוי מוחזק במעות מבקרקע וא"ת בפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף מג.) כי פריך ולוקמה לרבה בגבו מעות ולר"נ בגבו קרקע ומשני ה"מ לבני מערבא וכי קאמרי אינהו בגרושה כרבי דחשיב מלוה מוחזק לכך אוקמה בגרושה והשתא לפר"ת לרבנן נמי צריך לאוקומי בגרושה לר"נ דאית ליה בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו וי"ל דנקט כרבי משום רבה דלדידיה דסבר בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו א"צ לאוקמי בגרושה אלא לרבי והוה מצי לרבה לאוקמה בלא גרושה וכרבנן (ה) [וכן לפ"ה הוה מצי בין רבה ובין ר"נ לאוקומי בלא גרושה וכרבנן] אלא דניחא ליה לישבה אפי' לרבי[ה] ור' יעקב דאורליינ"ש תירץ לפירוש הקונט' לא הוה מצי לאוקמי כרבנן דרבה ור"נ אליבא דר"ל דאמר לא אמר ר"ע דלא ירית לה בעל אלא בכופר שאינו משתלם אלא לאחר מיתה אבל שאר נזקין ירית לה בעל ואליבא דידיה איצטריכו ליה לשנויי האי דקתני הכה אשה ויצאו ילדיה דלא ירית בעל בגרושה כו' ולא מצי לאוקמי כרבנן ובלא גרושה דא"כ שום נזקין לא ירית בעל דהא בין גבו קרקע בין לא גבו אין לו ור"ל קאמר דשאר נזקין ירית והיינו ע"כ כרבי:

לירתי

מסורת הש"ס

א) הא אמר מר כצ"ל רש"ל, ב) פסחים לא. (ב"ק מג.) כתובות נב. קי., ג) [פסחים לא.], ד) [צ"ל רבא], ה) רש"ל,

הגהות הב"ח

(א) גמ' ועוד הא מר הוא דאמר מיסתבר: (ב) תום' ד"ה לטעמייהו וכו' אין לו אלא דבפרק גט פשוט: (ג) בא"ד דבני מערבא קאמר דלדידהו לא וכו' דאי זבין הוי זבינייה זביני:

מוסף רש"י

בעל חוב. של אביהם, חוזר וגובה. אותה, מהם. כאילו נפלה להם ממש בירושה (כתובות צב.).

מוסף תוספות

א. דלרבה אליבא דנפשיה ס"ל דבין גבו קרקע בין גבו מעות ראוי הוא ולא שקיל דהא אי קדים וזבין זביניה זביני לגמרי דסבר שעבודא לאו דאורייתא, ולר"נ נמי ס"ל דראוי הוא ולא שקיל. רמב"ן. ב. וה"ה בשגבו מעות אי לאו משום משום דמטלטלי דיתמי לבע"ח לא משתעבדי, ולא עדיפי הני מטלטלי מהני דהוו ברשותיה דאב. רשב"א. ג. דודאי מעות וכו' לא נקנה למלוה קניות שעבודא אפי' למ"ד שעבודא דאורייתא. רבינו יונה. ד. וס"ל לר' נחמן דטעמייהו דבני ערבא משום דאי קדמה סבתא וזבנה זביניה זביני דהפקעה משוי ליה ראוי, ולא רצה לתלות ר' נחמן טעם בני מערבא משום דהאומר אחריך לאו כאומר מעכשיו דמי דפשיטא ליה לר' נחמן כאומר מעכשיו דמי ואין ראוי לחלוק בזה. שם. ה. כי היכי דתיתי מילתא דר' עקיבא אליבא דכו"ע. תוס' רי"ד.

עין משפט נר מצוה

נג א מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הלכה ט סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סימן קז סעיף א:

רבינו גרשום

קשיא כו': ועוד. היכי מצית אמרת דקרקע יש לו: הא מר הוא דאמרת. בהאי מעשה דסבתא דלקמן מיסתבר טעמא דבני מערבא. דשלחו מתם וקבעו הלכ' כותיה דרב ענן דאמר לירתאי ולא לירתי ירתאי ובעל לא ירית משום דשכיבא איתתיה בחיי סבתא ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק. ומשום הכי אמר רבא לקמן מיסתבר טעמייהו דבני מערבא דאי קדמא סבתא בחייה וזבנא זבינה זביני אלמא דלא מוחזק הוא ביד הבעל כל זמן דלא אתא לידיה הכי נמי להיכא דגבו קרקע בחוב אביהן אמאי נוטל בכור פי שנים והא אע"ג דאית להו שטר וכמאן דגבוי ההוא חוב דמי אפי' הכי אינה מוחזקת האי קרקע בידיה דאבוהון כלום דהא אי בעי בעל חוב מצי לזבוני לאחריני ולמיתן להו קרקע אחריתי. אי נמי מצי מסלק להו בזוזי ולא בקרקע והוה ליה הא קרקע ראוי ולא מוחזק ואין הבכור נוטל פי שנים בראוי כבמוחזק ואמאי אמרת להיכא דגבו קרקע יש לו פי שנים: ולרב נחמן קשיא מאי שנא כו' ועוד. קשיא אחריתי אמאי אינו נוטל בקרקע: האמ' רב נחמן אמר רבה בר אבוה יתומין שגבו קרקע בחובת אביהן. שהיה אחד חייב לאביהן: בעל חוב. שהיה אביהן חייב לו: חוזר וגובה אותה מהן. מן היתומים [כמו] דאי שביק להון אבוהון קרקע דמוחזקת בידם דגבי ליה בעל חוב של אביהן ה"נ אע"ג דלא שבקה לה אבוהון גבייהו אלא ראויה להו א) מיחייב אבוהון אפי' הכי גבי ליה מינייהו דלא מצי למיטען ליה מטלטלי דהיינו שטר שבק אבונא גבן ומטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי אלא כיון דגבו קרקע דמי כמאן דמוחזקת בחיי אבוהון א"כ הכא נמי בכור אמאי גבו קרקע אין לו פי שנים הא כמוחזק דמיא. השתא קשיא דרב נחמן אדרב נחמן: אמר ליה לא לדידי קשיא ולא לרב נחמן קשיא. במילתין קיימינן והאי דאמינא לעיל גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו ורב נחמן נמי דאמר גבו קרקע אין לו גבו מעות יש לו אין טעמא דבני מערבא מפרשי' דשלחו מתם בכור נוטל פי שנים במלוה לדידי הכי שמיעא לי דסבירא להו גבו קרקע יש לו ורב נחמן שמיעה ליה דסבירא להו לבני מערבא דגבו מעות יש לו ולן לא סבירא לן כוותיהו דליהוי לבכור פי שנים במלוה לא בקרקע ולא במעות: מאי מעשה דסבתא. דההוא שכיב מרע דאמר להו

א) אולי צ"ל ראויה להו מבע"ח דאבוהון